

Asia: VN/25733/2021

Luonnos Suomen digitaaliseksi kompassiksi

1. Kompassin tarkoitus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Digikompassin keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet ovat hyviä ja kannatettavia. Niitä on silti vielä syytä kiteyttää, koska Suomi on pieni maa, jossa on rajalliset resurssit. Rahaa ja ihmisiä ei riitä kaikkeen siihen, mitä digikompassissa luetellaan. Digikompassin valmistelutyö on tehty niin nopeasti, että yritysten ja muiden sidosryhmien digitalisaatio-osaamista ei ole pystytty saamaan tarpeeksi mukaan tavoitteiden suunnitteluun. Ehdotan, että yhdistämme digikompassityöhön yritysten, kuntien, liittojen ja järjestöjen edustajia ja muita osapuolia, jotta tavoitteista saataisiin kehitettyä Suomen tarina ja visio, jota voisimme kaikki käyttää. Tällä hetkellä Suomen yhteistä kantaa eri digitalisaatioasioihin on toisinaan vaikea löytää, koska kukin katsoo asiaa omasta kulmastaan.

Tulevaisuus on digitaalinen ja sillä tulee olemaan suuria vaikutuksia siihen, kuinka elämme. Siksi ihmiset, asiakkaat, yritykset on laitettava keskiöön, opeteltava yhteistyössä eri osapuolten kesken tunnistamaan, valitsemaan ja priorisoimaan ratkaistavat ongelmat, tunnistamaan osapuolet ja heidän roolinsa ja tehtävänsä, tunnistamaan riippuvuudet, muutostarpeet ja etenemisen esteet, mitä dataa prosessissa tarvitaan, aiheen vaikuttavuus tai merkittävyys ja mikä estää etenemästä. Tarvitsemme avoimesti esillä olevan tilannekuvan, jotta kaikki voivat seurata mitä on tekeillä, ketkä tekevät, mitä tuloksia on luvassa ja milloin, mikä asioiden merkittävyys ja vaikuttavuus on, mikä estää etenemästä. Näin kaikki tietävät myös mitä hyötyjä on tulossa ja mietin itse voi osallistua.

Emme voi antaa kenenkään muun määrittää digitaalista ja dataan perustuvaa tulevaisuuttamme, vaan meidän tulee ottaa siihen kantaa itse. Tulevaisuus tehdään yhdessä. Ymmärrämme jo hyvin, että uudet teknologiat eivät vielä itsessään riitä, vaan ne pitää valjastaa tai kesyttää ihmisten käyttöön. Keskustelut tekoälyn eettisistä periaatteista tai digitalisaatiosta ilmastonmuutoksen, kestävä kehityksen ja kiertotalouden osana, reilun datatalouden periaatteet ja työ ihmislähtöisen digitalisaation alueella ovat esimerkkejä siitä, miten meidän tulee ottaa teknologia haltuun ja käyttöön ja opetella myös reguloimaan sitä. Maailma myös muuttuu nopeasti. Siksi on opeteltava ymmärtämään systeemisistä ongelmia ja niihin on yhteistyössä eri osapuolten kesken etsittävä myös digitaalisia ratkaisuja.

Suomella on paljon digikyvykkyksiä ja osaamista. Mutta toisaalta on myös paljon käyttämättä jäänyttä potentiaalia. Hyödyt jäävät usein piiloon hankkeiden sisälle, emmekä osaa tunnistaa, käynnistää ja vaalia sellaista tekemistä, joka pyrkii tuomaan yhteiskäyttöisiä ratkaisuja kaikille.

Olemme maailman parhaita rakentamaan lähtötelineitä, mutta emme pääse niistä liikkeelle. Johtamisessa tulee aiempaa useammin pyrkiä ajatukseen, että visiota ja tavoitteita kohti pyrittäessä on tärkeintä käynnistää matka, käytännön tiekartta ja tekemiset muovautuvat iteratiivisesti ja yhteistyössä sidosryhmien kesken matkan aikana. Digitaalisuuteen liittyvää yrittäjyyttä ja uusia innovatiivisia yritysideoita tulee kannustaa eteenpäin. Julkishallinnon tulisi toimia mahdollistajana esimerkiksi tuottamalla kehitysalusta, dataa ja muita työkaluja, jotta yrityksillä ja muilla sidosryhmillä olisi mahdollisuuksia tarttua itsenäisesti toimeen.

Suomen digitaalista yhteiskuntaa kohtaan osoitetaan paljon mielenkiintoa maailmalla. Kiinnostuksen kohteena eivät ole pelkästään tekniset ratkaisut ja tekninen osaaminen, vaan se, miten digitaalinen yhteiskunta toimii esimerkiksi finanssi-, terveys-, koulutusalan tai verotuksen alueilla. Muita kiinnostaa se, miten digitalisaatio, automaatio, tekoäly on saatu palvelemaan yhteiskuntaa. Tätä viestiä Suomen kannattaa rohkeasti pitää esillä Pohjoismaisessa yhteistyössä, Euroopan tasolla ja maailmanlaajuisesti, ja pyrkiä vaikuttamaan asioihin, jotka vievät kehitystä eteenpäin. Meillä on paljon palveluvientimahdollisuuksia ja ajatuksia myös ohjelmistoviennin aiheiksi. Kansainvälisissä kokouksissa tulee usein esille, että yllättävän harvat ovat tehneet mitään konkreettista, vaikka kaikki puhuvat samoista teemoista. Suomalaisilla yrityksillä, startupeilla, kunnilla ja julkishallinnolla on paljon mahdollisuuksia tuoda esille omia kokemuksiaan ja kyvykkyksiään.

Suomen kilpailukyvyn kannalta on tärkeää, että Suomen digivisio ja digikompassi ohjaavat ison kuvan hallinta ja priorisointia sekä sellaisten kansallisesti tärkeiden hankkeiden, ekosysteemien ja palvelupolkujen yhteiskehittämistä, joiden vaikuttavuus on merkittävä. Meidän tulee osata valita ja priorisoida kansallisesti vaikuttavia aiheita ja keskittyä niihin, etteivät pienet hyödyt jää satojen eri hankkeiden sisään. Meidän tulee myös opetella tekemään yhteistyötä uudella tavalla, jotta voimme varmistua, että keskeisiin aiheisiin löytyy tekijät.

2. Haasteet ja mahdollisuudet

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Haasteita digikompassin tavoitteiden laajuudessa, mittareissa ja toimenpiteissä on paljon, ja niihin on jo monessa lausunnossa kiinnitetty huomiota. Kiinnitän tässä huomiota vain kolmeen asiaan: 1 Datan tuotteistukseen ja yhteentoimivuuteen, 2 Yhteiskehittämisen haasteisiin ja 3 Tulevaisuusajatteluun.

1 Datan tuotteistukseen ja yhteentoimivuuteen kiinnitettävä vieläkin enemmän huomiota

Sana data mainitaan dokumentissa 347 kertaa ja sana yhteentoimivuus (eri taivutusmuodot) kymmenen kertaa. Pääsemme parempaa maailmaa kohti digitalisaation avulla, kun ymmärrämme, että taustalla tulee aina ensin tehdä tietojen määrittelytyötä. Yhdenmukaiset tietokuvaukset ovat digitalisaation peruskivi tai edellytys. Samoin kuin ne ovat vaikkapa MyData-ajattelun tai tekoälyn tai lohkoketjujen hyödyntämisen edellytys. Tietokuvauksia tarvitaan pyrkiessämme EU:n datasäädöksen (Data Act) toteutusta kohti.

Kompassissa mainittujen elämäntilanteiden osalta ja monen muun digitalisaatiotavoitteen osalta olisi syytä pyrkiä ns. once-only-ajatteluun eli siihen että liikuttelemalla tietoja taustalla organisaatiolta toiselle voimme poistaa turhia asiointitarpeita niin henkilöiltä kuin yrityksiltä. Verkostokehittäminen tai ekosysteemikehittäminen on liian hidasta, jos uusien aloitteiden käsittely riippuu siitä, onko aihe saatu esille hallitusohjelmaan. Jos ei ole, hyvät ja vaikuttavatkin aiheet saattavat jäädä vuosikausiksi aloittamatta. Nopeimmillaankin kehitys voi kestää pari vuotta.

Viranomaisten osalta täytyy joka elämäntilanteen osalta selvittää koko tietojenluovutuksen prosessi eli mitä tietoja tarvitaan, miten niitä hallitaan, millä edellytyksillä tieto on hyödynnettävissä, miten tietojen luovutuksista on säädetty ja tarvitaanko muutoksia siihen, että tarvittava oikeus tai muoto saadaan muodostumaan. Valtion osalta tiedonhallintakartta voi tuoda apua tietojen ja tietojärjestelmien tunnistamiseen ja sitä kautta ekosysteemikehitykseen. Tiedonhallintakartan osalta ministeriöiden tulisi vielä syventää ja konkretisoida tietoja kuvaamalla rajapintojen kautta saatavilla olevat tietoineistot DVV:n Yhteentoimivuusalustalle. Jos tälle konkreettiselle tekemiselle ei saada taustatukea aiheesta vastaavan ministeriön taholta, emme laajemmin pääse asiassa eteenpäin. Joillain toimialoilla asiaa edistetään, kuten Ympäristöministeriön johtamalla Rakennetun ympäristön tietoaalueella jo tehdään.

Datasta saatavat hyödyt lisääntyvät sitä jakamalla. Jos suurin osa datasta on nyt piilossa muilta, siitä ei saada hyötyä. Data pitää saada liikkeelle, sen osapuoliin täytyy voida luottaa ja osapuolten esittämään dataan täytyy voida luottaa. Suomessa on jo tarpeeksi paljon potentiaalia ja osaamista tällä alueella. Nyt kaikki tulee saada pienten kokeilujen avulla ymmärtämään datan yhdistämisen arvo omassa toiminnassa tai liiketoiminnassa. Suomalaisista hankkeista yhteiskäyttöisiä datan jakamisen ajatukset ovat esimerkiksi Yrityksen digitalous ja Virtual Finland -hankkeiden taustalla.

2 Miten saamme eri toimijoita mukaan yhteiskehittämiseen?

Koska tulevaisuus on epävarma, pitäisi ensin asettaa visioita ja tavoitteita ja sen jälkeen pyrkiä niitä kohti iteratiivisesti ja kokeillen. Digitoimistolle sopisi rooliiksi tilannekuvan ylläpitämisen lisäksi myös ohjaus- rahoitusrakenteiden kehittäminen sekä yhteisen ja julkisen innovaatio- tai tuotekehitysprosessin ylläpito. Nämä tehtävät tulisi tietysti resursoida tarpeeksi hyvin.

Työtä on myös valtiolla opeteltava tekemään iteratiivisesti. Rahoitus- ja ohjausmallit on saatava tukemaan työtä. Yhteiskehittämisessä osapuolet eivät usein voi sitoutua kuin seuraavaan askeleeseen. Usein ensimmäiset kysymykset ovat: Mitä hyödyimme tulella mukaan ja mitä se meiltä edellyttää? Osapuolten saama arvo ja hyöty ratkaisevat sen, halutaanko edetä vai ei, joten siitä tulisi aina aloittaa. Yhteiskehittämisen ja ekosysteemien tekemisiä ei vielä osata liittää mukaan kunkin organisaation omiin tulos- ja liiketoimintasuunnitelmiin.

Organisaatiot eivät tee yhteistyötä, vaan ihmiset tekevät. Emme voi jättää yksittäisen ihmisen vastuulle harkita, voinko osallistua yhteistyöhön muiden kanssa. Monet luulevat, että asiantuntijat saavat vapaasti valita mihin aikansa käyttävät mutta harvalla on tämä tilanne. Siksi ohjausrakenteisiin, tulossopimuksiin, kehityskeskusteluihin tms. pitää luoda tarvittavia mekanismeja.

Muutoksessa tarvittavat toimenpiteet ja reunaehdot usein selviävät vasta kun matkaan on lähdetty, esimerkiksi kun toteutetaan pienimuotoista kokeilua. Osapuolet eivät pysty ottamaan kantaa siihen, voivatko he sitoutua asian edistämiseen ennen kuin tietyt asiat on saatu esille. Eikä niitä saada esille, ellei joku käytä sen selvittämiseen aikaansa ensin. Siksi käyttötilanteiden tai elämäntapahtumien alkuvaiheen tutkiminen ja jalostaminen tulisi antaa digitoimiston yhteydessä olevan yksikön tai tiimin tehtäväksi. Suomessa on jo paljon esimerkkejä toimivista yrityksistä ja ekosysteemihankkeista, joiden toimintatavoista voi ottaa oppia.

3 Tulevaisuusajattelua tulisi aiempaa enemmän osata liittää uuden suunnitteluun ja liiketoiminnan kehittämiseen esimerkiksi seuraavasti:

- opettelemme tulevaisuusajattelua, otamme selvää uusista asioista, olemme uteliaita, kyseenalaistamme vanhoja tapojamme toimia
- opettelemme systeemiajattelua, pidämme yllä tilannekuvaa, otamme selvää kokonaisuudesta ja mitkä ovat asioiden väliset riippuvuussuhteet ja ketkä toimijat liittyvät asiaan
- laitamme asiakkaat keskiöön ja mietimme aiheisiin liittyvät julkistoimijoiden ja yritysten palvelupolut saadaan mahdollisimman sujuviksi
- teemme sidosryhmätyötä, koska kukaan ei enää pärjää yksin. Tunnistamme oman roolimme kokonaisuudessa ja itselle tärkeät sidosryhmät, joiden kanssa olemme aktiivisesti tekemisissä. Keskusteluista syntyy paitsi yhteistä tilannekuvaa tai oppimista, myös uusia kokeiluaihioita tai uusien innovaatioiden alkuja.
- mietimme uusia kumppanuus- tai liiketoimintamalleja arvoketjun muiden toimijoiden kanssa
- teemme kokeiluja, koska kompleksisessa maailmassa ne ovat tapa testata mikä toimii ja mikä ei toimi
- pyrimme raivaamaan aikaa hahmottaa yhdessä, mistä on kyse (sensemaking)
- luemme tutkimuksia ja teemme yhteistyötä tutkimuslaitosten tai yliopistojen kanssa

3. Tavoitteet

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

-

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

-

4. Avaintulokset

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

-

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

-

5. Mittarit

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

-

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

-

6. Tuloksellisuuden seuranta ja yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

7. Muut huomiot digikompassiluonnoksesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Virtual Finland –hankkeessa kootaan yhteiskäyttöistä digitaalisen maahantulon palveluinfrastruktuuria sujuvoittamaan mm. yritysten, työntekijöiden ja opiskelijoiden maahantuloa. Pääomien, investointien ja osaamisen saamisella Suomeen on merkitystä Suomen kilpailukyvyyn kannalta. Samalla hankkeessa luodaan edellytyksiä suomalaiselle palveluviennille.

Digitalisaation hyötyjen esille saamiseksi sekä digitaalisten julkisten palvelujen, datatalouden ja innovaatioiden kiihdyttämiseksi tarvitaan tukea, menetelmiä, työkaluja, testidataa ja testiympäristöjä. Hankkeen kehittämä public-private yhteiskehityksen johtamismalli toimii kokonaisuutena ideasta testaukseen. Hanke tarjoaa palvelukehitysmallia ja kokeiluympäristöä (testbed.fi) yhteiskäyttöisenä kansallisella tasolla kaikille halukkaille, vaikka hanke itse keskittyykin rajat ylittäviin käyttötilanteisiin. Yhteiskäyttöisinä ja eri osapuolilta yhteen koottuina kyvykkyyksinä tarjotaan mm. etätunnistusta, digitaalista identiteettiä, tekoälyyn perustuvaa kohtaantoa, datan luvittamisen ja jakamisen kyvykkyyksiä sekä testidataa.

Datatalouden konkreettisia käytännön esimerkkejä on tehty Sitra IHAN hankkeessa. Nyt Virtual Finland –hankkeessa yhdessä Yrityksen digitalous –hankkeen kanssa on koottu Norjan, Ruotsin ja Suomen kaupparekisteridataa yhteen haettavaksi rajapintojen avulla tuotannossa olevasta kokeiluympäristöstä (testbed.fi). Tällainen pieni alku on tärkeä, jotta opimme ymmärtämään voisiko aiheesta kasvaa pohjoismainen yritysdatan markkinapaikka, jossa olisi myös yritysten tuomaa dataa tai jota yritykset voisivat hyödyntää osana omaa liiketoimintaansa. Mahdollinen jatkokehitys edellyttää kuitenkin laajaa verkostoyhteistyötä, johon osallistuu yrityksiä julkishallinnon toimijoiden lisäksi. Yhteistyössä tulisi mm. tunnistaa eri osapuolien saamat hyödyt sekä etenemisen edellytykset ja etenemisen esteet sekä määritellä toimintaan liittyvät säännöt ja liiketoimintamallit.

Jotta Suomessa tehty työ ei jäisi vain kansallisella tasolla hyödynnettäväksi, voimme hyvin käyttää ensimmäisiä kokemuksiamme esimerkiksi datatalouden ja digitaalisen identiteetin ja digitaalisten lompakoiden aiheista esimerkkeinä kansainvälisessä yhteistyössä ja kutsua muita maita tai niiden yrityksiä mukaan yhteistyöhön. Voimme auttaa EU:ta pääsemään vuoden 2030 digitavoitteisiin. Olemme usein turhan vaatimattomia tai koemme ettei tähän ole aikaa. Meidän pitää pyrkiä vaikuttamaan EU-tasolla ja globaalisti sellaisiin aiheisiin, joista meille on jo kertynyt kokemusta, mutta joihin muualla maailmassa vasta aletaan perehtyä.

Kyhäräinen Jukka
Virtual Finland -hanke (UM)